

עם סגירתו של "אונזער ווארט", היומון היידי האחרון בעולם

גדעון קויץ

שורשים בווארשה

"אונזער ווארט" היה המהדורה היידית האחרונה — ובעצם, המוצלחת והמצליחה ביותר — של "דבר" באירופה.

תולדות עתונות היידיש בצרפת התחילו עוד בימי המהפכה הצרפתית, עם הופעתו ב-1789 של ה"צייטונג" שהופיע בעיר מץ ונלחם למען האמנציפציה. אך רק בשנים שבין שתי מלחמות העולם העניקו לעתונות זו משקל של ממש, משום שרק אז היא מצאה את קהלה ואת כותביה מקרב יהודי מזרח אירופה שהיגרו לצרפת. תחילה גדל חלקה של האינטליגנציה הרוסית, ואחר כך של יוצאי פולין — שהחלו להעתיק אליה את הוויכוחים מזירתם הציבורית התוססת. בעתונות היידיש בצרפת כתבו סופרים כמו זלמן שניאור ושלום אש. ראשון היומונים ביידיש היה ה"פאריזער בלעטער" (דפים פריזאיים), שהחל את דרכו ב-1926 — תחילה כשבועון, אך הופעתו נפסקה לאחר זמן קצר. אז החליטו אילי עתונות היידיש בווארשה להרחיב את פעילותם לקהל הפוטנציאלי בצרפת. שמואל יעקב יאצקאן, מייסד ה"היינט" (היום), בא לפריז והקים בה את ה"פאריזער היינט", עתון יומי ציוני-לאומי. הצלחת העתון הביאה לפריז גם את מתחרהו מווארשה, נח פרילוצקי בעל ה"מאמענט", שהקים יומון מתחרה: "דער טאג" (היום). מלחמת ה"היינט" ב"מאמענט" העתיקה מקום — פריז הפכה לסניף של ווארשה. עתונו של פרילוצקי נכשל, ואחר כך נכשל גם עתון יומי שהקים זלמן שניאור — "פאריזער מארגענבלאט" (עתון הבוקר של פריז).

בזירת העתונות המפלגתית הקים העסקן הציוני מרק ירבלום עוד בשנות ה-30 את שבועון "פועלי ציון", שנשא כבר אז את השם "אונזער ווארט" (על פי שמו של "דבר" בישראל והעתון היידישאי בווארשה "דאס ווארט" — ראה להלן). ב-1936 שונה השם ל"די נייע צייט" (הזמן החדש). הביטאון המפלגתי היחיד שהצליח לאמץ קצב הופעה יומי סדיר היה "נייע פרעסע" (העתונות החדשה) הקומוניסטי, שהחל להופיע ב-1934. הוא הפסיק את הופעתו בכפטמבר 1939, עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ונפילת פולין. ה"פאריזער היינט" הופיע עד הכיבוש הגרמני ביוני 1940.

בגיל 84 היה לפתע יעקב (ז'ק) ציפל (ציפעל) אדם מפורסם. ציפל היה במשך 24 השנים האחרונות עורכו של "אונזער ווארט" — "עתון יומי לענייני העם היהודי", ביטאונה של תנועת העבודה הציונית בצרפת. גיליונו האחרון של "אונזער ווארט", היומון היידי האחרון בעולם, הופיע ב-28 ביוני 1996. רק אז המה משרדו השומם של ציפל, ברחוב גרנד פריירה 14, ליד כיכר הרפובליקה בפריז, בלב רובע הפועלים היהודים יוצאי מזרח אירופה, בנציגי התקשורת הכתובה והאלקטרונית והטלפון לא חדל לצלצל. הוא הזמן לראיון בטלוויזיה; "לה מונד", החשוב בעתוני צרפת, פירסם מאמר הספד על העתון בעמודו הראשון (ראה מסגרת) וגם ה"גארדיין" הולנדוני הקדיש לו כתבה נרחבת (ראה מסגרת נוספת). רק בשני מקומות נשמרה שתיקה כמעט מוחלטת: בישראל וכמוסדות הקהילה היהודית בצרפת. אלה האחרונים נשלטים מזמן על ידי הקהילה הספרדית שאין לה, כמובן, זיקה ליידיש, ועל ידי גורמים הנוטים לימין. ציפל מבין (אך אינו סולח) גם את הדממה התקשורתית בישראל: "אם הם הירשו שעתון 'דבר' ייסגר פחות מעשרה ימים לפני הבחירות — אז על מה יש לי לדבר... כשסגרו את 'דבר' ידעתי שיפסידו גם בבחירות". הוא ניסה עוד למצוא מקורות מימון; מדובר היה, לדבריו, בחמישים אלף דולר בסך הכל, שבעזרתם יכול היה לשלם את דמי הביטוח הלאומי של חמשת העובדים הקבועים ולהבטיח, לדבריו, את הופעתו של העתון "לעוד כמה שנים".

אך הפעם נתקל בסירוב — הן מצד הקהילה, הן מצד הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית ("איך אברהם בורג יכול לומר שהיידיש לא מעניינת אותו?"); ומקורותיהם הפרטיים, שלו ושל חבריו ל"לאנדמאנטשאפטים" של יוצאי פולין, גליציה ובסרביה, נסתתמו אף הם.

"זוהי עשרויה?! זועק ציפל, "סקנדל!" גם אם הוא מודה, כי מרבית קוראיו כבר אינם בין החיים וכי בסך הכל רצה לדחות את הקץ: "כל עוד יש יהודים קוראי יידיש בפריז, היה צריך להופיע בה עתון ביידיש".

"NOTRE PAROLE"
"HINZU R WORT"

Rédaction Administration:
11 RUE DU CAPUCIN BRUXELLES
7501 PARIS
Tel: 43 55 74 75
Fax: 43 55 51 09

PAROLE BELGICHE AD 18

אונזער ווארט

פרייטיק
VENREDI
3 MAI 1996
1996

טאג-צייטונג פאר יודישע מארקס-אינטערעסן

פרעמיער-מיניסטער שמעון פרס אין פאריז אויפגענומען דורכן פרעזידענט זשאק שיראק

א "סקווער א.ג. פון יצחק רבין" אינגאורירט דורך "אונעסקא". דערפאלג פון באזוך פון פרס'ן אין אמעריקע. צה"ל וועט פארלאזן עטאפנווייזן חברון; שווערער אטענטאט אויף א ייד אין חברון. דעם 5טן מאי וועלן זיך אין טאבא אנהויבן די געשמרעכען וועגן דער צוקונפט פון די טעריטאריעס.

אונטערנעמער פון געווארן א די אפמאכן צווישן העלבע וועגן געמיינטאמען קאכף קעגן טעראר; סאפיסטישע סאטעריאלן וועלכע קניען אונטער; כאפן קאמיוניסטישע און ארבעטן זאקענען; איפאראמאציע דינסט א.א.וו.

ישראל וועט אויך באקומען א הילף פון 50 מיליאן דאלאר צוגעזאגט אין שאנס על שייך אין אונגאריען דעם קאמף קעגן טעראר. שטימטן פרס האט זיך געטן אפן מיט אראפאסן, וואס איז אויך געקומען מיט אן אפיציעלן באזוך קיין וואשינגטאן און אפגעזאגטן מיט אים א שמועס פון 21 מינוט.

אין אוראן, וואס האט געפירט פרסן קיין פאריז, האט דער פרייזשיר צווייטקעסן פון חברון אזוי ווי עס איז באשטימט געווארן אין "אמאל 2".

אבער יאטאפאריען צו דעם זיין געזעצט נישט געוויסן, אז אין חברון איז אן איינערדיגע באמאלן געווארן ריט היטער און שווייץ פאררונגעט. זיי זיי ווייסט הרב נסים נוימא, ער האט איינגעקערט ארפן באזוך, דער מיט דער און אונטלאפן צוויי פאלעסטינעזער ווערן אויפגעטויט געווארן.

אפאזיציע קעגן פארלאזן חברון

די אפאזיציע פירט א העפטן קאמף קעגן פארלאזן חברון. די הייליקע שטאט פאר יידן, וועלכער יידן האבן זיך פארזאמלט פאר דער כנסת ווי עס קומט פאר די רעכאונט וועגן א ארבעט נישט פארלאזן די שטאט פרס ווייט נאך זיין צווייטקעסן קיין ווישלים געוויי באשטימטן דעם טענה פון פארלאזן חברון, ער איז ביי דער מינוט, אז די אפמאכן פון "אמאל 2" זאלן איינגעפירט ווערן.

דעם 5טן מאי וועלן זיך אפמאכן אין טאבא די געשמרעכען וועגן די צוגעזאגט פון די סאטעריאלן סטאטוס פון די ארבעטן זאקענען. נאך האט האקענען ארבעטן דעם פארלאזן פון זיין באטייליקט אין די געשמרעכען און דאס אלס אויפגעזען אזוי ווי און אבעריקע ווייזט אויס, אז אויך וואסלאנד וויל נישט צולאזן די בכורה בלויז פאר אמעריקע, אז וויל אויך איינשטעלן א פוס אין נאענטן מורת, אזוי ווי עס האט דאס געהאט דער צערו, דאטאפארבאנד.

אויך זיין צווייטקעסן פון אמעריקע, אזי שמעון פרס אויפגענומען געווארן דורך דעם פרעזידענט שיראק מיט א פייערליכען מיטאג עסן. פרס האט דערקלערט נאך דעם ווייט, אז עס הערשן נישט קיין מינוטעס פארשידענע צווישן פראקטיק און ישראל, וואס שייך דעם שלום ארפן נאענטן מורת. ער האט דערקלערט די נייטיקייט פון ישראל באטייליקן זיך אין ווייטער אויפבויע פון לכונן. א טאג פריער, איז קיין פאריז געקומען דער ליכאנע פרעזידענט און געבעטן שיראק איינגענומען, אז ישראל זאל באשאלן אנטשעדיקונגען פאר די באמאכטן דירעקטן קיין ווארט נישט, אז אויך דער עפן פון לילא איז שטארק באשעדיקט געווארן.

פאר דעם באזוך פון פרס'ן ביים פרעזידענט שיראק, איז אין "אונעסקא" פארגעקומען א ריזידיק צענדעמאנע פון אנטהילן א "סקווער פון טאליעראן" וועלכער וועט טראגן דעם נאמען פון ציונה רבין ז"ל. אין דער צענדעמאנע האט זיך באטייליקט אויף זיין די אלמנה לאה רבין און פיל פערזענען לעבקייען. דער דירעקטאר פון "אונעסקא" פרעזידענט מאיא, האט דער ערשטער ארפנעדיקט זיין פאזיציע פאר דעם גרויסן פאליטישן מענטש וואס איז געווען יצחק רבין, וועלכער האט געקעמפט אלס וועלכער צום פארטיידיקן דאס לאנד און גלייכצייטיק אויסגעקליבן דעם וועג פון שלום. אין דעם ועלכן נישט האבן אויך געזעט שמעון פרס און די אלמנה לאה רבין. דער דירעקטאר פון "אונעסקא" פרעזידענט קא מאיא, האט ארפנעט א ספעציעלע פאזיציע צום אנדערן פון יצחק רבין. בלויז א קליינער ניימאמא שיער איינגעזעט; די אראבישע וויסע וואס איז טעטיק אין "אונעסקא" האט באקאנט די מיערונג און געוויסן אונטער אראבישע פאזשטייער טון דאס ועלכע.

דערפאלג פון פרס'ן אין וואשינגטאן

פרס איז געקומען קיין פאריז דירעקט פון וואשינגטאן. זיין באזוך איז געווען א הונדערט פראצענטיק געלונגענער אויף היימלי עס וועגן

דער גלח פיער צו הילף די נעגאציאניסטן

דער וויכוח ארום די אריסטעטונגען פון אבען גלחן פיער, וועלכער איז דער ליכאנע פון פראנצויזישן פאלק, וועט זיך אויך שנעל נישט איינשטילן. אלע באמאנונגען זיינען, אז ער האט נישט געלייענט דאס פון ראשע נאראדי און, אז ער געברעט נישט דער שואה, וועלכן נאראדי רופט אן בלויז מיט אן עקזיסטירנדיקן פאנאם אזוי ווי אין די צארשיע צייטן, וועט נישט פארגעסען דעם פאלק, וואס ער געהערט צו דער קאטעגאריע מענטשן, וועלכע זאגן אז זיי וועגן נישט קיין אנטיסעמיטן נאר האבן נישט ליב קיין יידן און נישט ישראל, דער גלח, וועלכער האט זיך געשטעלט פאר דעם פארטיידיקער פון די ארבעט און די וואס האבן נישט קיין וויינענען און טוט אלץ בכדי לינעווען די נויט פון די ליידיקע, וואס זיך געלאזט אויף א וועג, אויף וועלכן ער האט זיך נישט געטראט לאזן אין נאמען פון א פרייטשאפט צו א פילאזאף, וואס איז פריער געווען א פראטעסטאנט, דערנאך א קאטאליק, ספעציעל א פירער פון דער קאמוניסטישער פארטיי און איצט א מוסולמענער, וועלכער דערלויבט זיך צו זאגן אין זיין בוך: "דאס אויסגען דער שואה, וואס דערלויבט די יידן צו שטעלן זיך געבער פון יעדן אינטערוואנאנאלן געזעץ". נאראדי איז נישט דער ערשטער און ליידיקער נישט דער לעצטער, פון די וועלכע געהערן צו דער גרופע פון נעגאציאניסטן, וועלכע ווילן דרוקא באווייזן, אז די שואה איז אן אויסטראכטעניש פון די יידן און, אז מען דארף אויבמירן א קאלאק צווישן היסטאריקער בכדי דעגריין צו דעם אמת, דער גלח פיער טראגט אים צו אן אומגעזעכטע הילף, דערקלערנדיק, אז אויך ער איז ביי דער מינוט, אז מען דארף זאגן דעם אמת וועגן דעם וואס איז פאזיציעמאן, דער גלח פונקט ווי נאראדי שפען ווייט ליטעראטור אין דער פאזיציע וועגן און פארזיין זיך אש אויף ירושע, וועלכער האט דערקאכערט כנען און מלחמה געהאלטן מיט דער דארטיקער באפעלקערונג.

דער גלח פיער, וועלכער נוקט ארויס אין זיין האנדלונג פראגעסיווע אינזאלן פארטיידיקט ער גלייכצייטיק א פאליטישן - מען קען זאגן - פאקעווער, ווען ער געטעלט זיך אין דער זייט פון די וועלכע האלטן, אז מען קען מען ווערן א פראנצויזישער דער שואה, נאך וואס א דיסקוסיע, נאך אזוי פיל אויספארשונגען, נאך אזוי פיל עדות, בכדי פארטיידיקן אלע פארסאנס זיי ווי זארו ביורא קיינער: " דאס איז נישט דערפאר, וואס מען איז א הומאניסט, קען מען ווערן א פראנצויזישער דער שואה, נאך וואס א דיסקוסיע, נאך אזוי פיל דער זי, פאל דעם 6טן און וואטיקאן צוויי, וועלכער האט ערלויבן אראפגענומען פון די יידן דעם וואס פון גאטס פערדער, אבער - זאגט דער גלח, דער קריסט - דינט ער האט געלייענט דעם קאטעכיסם האט ער געלערנט, אז די יידן האבן דערהינגען יעזוס, עס איז נישט ווייט צו זאגן, אז דער גלח פיער איז פאר נישט ווייט נאך פון דער מינוט.

נאמען איז זייט 17
מ. לערמאן

העמוד הראשון של "אונזער ווארט", 3 במאי 1996. הכותרת הראשית, כמעט תמיד, עסקה בנושאים ישראליים, רצוני בהקשר צרפתי

העתון הכליט את מה שלא מצא בעתונות הצרפתית: טיפול מורחב בישראל ובציונות מנקודת ראות אוהדת לתנועת העבודה בישראל.

זייער חשובע לייענער און פריינט!

די צייטונג געפינט זיך אין א לאגע פון נישט קענען צאלן די חובות און מיר זענען געצוונגען צו שליסן די צייטונג "אונזער ווארט"

אין די נאענטסטע וואכן.

מיר ווענדן זיך צו אייך ליבע פריינט מיט א הייסער ביטע - שיקט אונז אריין באלד אייער באשטייערונג פאר דער הילפס-אקציע, די חובות, די אנאנסן, אבאנאמענטן - בכדי מיר זאלן ווייניקסטנס האבן די מעגלעכקייט צו באצאלן אונזערע לאנג-יעריקע אנגעשטעלטע דעם געהאלט פאר די מאנאטן מאי און יוני.

מיר זענען זיכער, אז אייער הילף וועט זאפארט קומען און מיר דאנקען אייך הארציק.

די דירעקציע

מודעה חשובה לקוראים וידידים שהתפרסמה בגיליונות אביב 1996: העתון מודיע כי עקב מצבו הקשה, לא יוכל לשלם את חובותיו בשבועות הקרובים

VIEILLEUX CHANGE
Achats Ventes

OR - MONNAIES - BILLETS
CHANGE - NUMISMATIQUE

18 rue de Valenciennes Paris 11ème Tel: 42 33 97 37 - 42 33 97 37
Metro Rue Montmartre RCS: Paris B 402 274 244 (06 B 12 004)

מיטעל רעדעל און זאל ברדה

ספעציאליסטן פון נאלד און נאלד סטבעק
קויפן און פארקויפן אויף די בעסטע פרייז אלע דענדן און סטבעק
מיטעל רעדעל פארט און נאגן פראקטיק שבת פארמאכט הנמק אפן
Paiement immédiat par chèque ou espèces.

מודעה של חלפני כספים ב"אונזער ווארט", אחת ממעטות

"פועלי ציון - ציונים סוציאליסטים" הצליחו להוציא יומן בווארשה. ליומן זה, על שלושת גלגוליו, זכות אבהות על ה"אונזער ווארט". ביולי 1933 ייסדה תנועת העבודה הציונית את ביטאונה היומי הראשון ביידיש בווארשה, "דאס ווארט" (מלה, דבר), על פי המתכונת של "דבר", עתון פועלי ארץ ישראל. העורך היה שניאור זלמן רובשוב (שו"ר), מי שכיהן מאוחר יותר גם כעורך "דבר", בטרם היה, בין שאר תפקידיו, נשיאה השלישי של מדינת ישראל. עתון זה החזיק מעמד 11 חודשים. ב-1935 נעשה ניסיון נוסף: העתון בשמו החדש "דאס נייע ווארט" (דבר החדש) החזיק הפעם מעמד כשנתיים וחצי - ממאי 1935 עד נובמבר 1937. גירסה אחרונה בווארשה היתה "פאלקס ווארט" (דבר העם), והיא הופיעה בחודשים יולי ואוגוסט 1939 - לפני הפלישה הנאצית.

טיפול מורחב בישראל

קיומה של עתונות מפלגתית ציונית רשמית ביידיש (בניגוד לעברית) היוותה תמיד בעיה - הקוראים העדיפו עתונות עממית, פרטית, חופשית, סנסציונית, שעסקה גם באקטואליה הציונית (ראה בהקשר זה את מאמרי "נחום סוקולוב והפונקציה הרשמית של העתונות העברית", קשר 2, עמ' 23-28).

אחרי מלחמת העולם השנייה עבר מרכז הכובד האינטלקטואלי של שארית הפליטה של השמאל היהודי בפולין לפרוץ. בעיר זו התחדשו המלחמות והמחלוקות של יהדות תוססת זו שמלפני השואה - כמובן במהדרה מוקטנת. לא פחות משלושה יומנים ביידיש כבשו את הזירה הציבורית הזו: "נייע פרעסע" (העתונות החדשה) של הקומוניסטים, "אונזער שטימע" (קולנו) של ה"בונד" הלא ציוני, והחל מ-1947 - "אונזער ווארט". זו היתה אפוא גירסה רביעית ליומן הציונות הסוציאליסטית, שמייסדיו בפרוץ היו המנהיגים הציונים מרק ירבלום וישראל ייפרויקין. במשך שנתיים הופיע "אונזער ווארט" כשבועון וב-1949 היה ליומן.

מתחריו של "אונזער ווארט" המשיכו להופיע עד 1993, סימן לחוסנה של הזירה הציבורית היידישאית בפרוץ. "גלחמנו בקומוניסטים", אומר ציפל, "אנחנו דרשנו סרטיפיקטים לעלייה ואילו הם קראו ליהודים לנסוע לרוסיה. שמונים אחוזים מן היהודים תמכו או בסטלין..." בין המשתתפים הראשונים ב"אונזער ווארט" היו הסופרים אלי ויזל ומנדל מן, ד"ר דבורז'צקי, ד"ר לונברג ומרדכי שטריגלר, שהמשיך אחר כך לניו יורק כדי לערוך את ה"פארווערטס". אלי ויזל שמר אמונים לעתון. לאחרונה אף אמר: "זה העתון הראשון וגם האחרון שעוסק אך ורק במדינת ישראל". ואכן, סקירת הכותרות והחומר מאששת קביעה זו. מקורותיו של "אונזער ווארט" היו התקשורת הישראלית - הרדיו, ובעיקר כמובן, העתון "דבר". לחתימה על סוכנויות ידיעות לא היה לעתון כסף, אך לא היה בכך גם צורך. עבור הקורא היהודי בצרפת,

מכונת הליינטיפ (סדר עופרת) עומדת שם עד היום, על רקע תמונות של כל נשיאי המדינה. של ישראל, לא של צרפת. עד לפני שלוש שנים הודפס העתון בפורמט גדול ולאחר מכן עבר לפורמט קטן (טבלואיד) של שמונה עמודים. ההופעה מדי יום ביומו הפכה ל"תיאורטית". למעשה, הופיע "אונזער ווארט" שלוש או ארבע פעמים בשבוע – לפי מצב הקופה.

היומון הראשון בידיש "דער פרוינד" (החבר) ראה אור ב-1903 בפטרסבורג. עתה הגיע סוף פסוק ותשעים ושלוש שנות היסטוריה עתונאית יהודית באו אל קיצן. "לה מונד" ראה בסגירתו של "אונזער ווארט" סימן למשבר משולש: של העתונות האידיאולוגית בכלל; של הציונות הסוציאליסטית, ושל שפת היידיש (שזוכה לאחרונה לתחייה מסוימת באוניברסיטאות, במסגרת לימודי שפות מיעוטים נכחדות באירופה) בצרפת נותר עוד עתון יידיש אחד, "אונזער ועג" (דרכנו), ביטאן דתי-לאומי במימון מפלגתי, המופיע פעמים ספורות בשנה – בזכות עורכו הבא בימים. אבל יומון בידיש כבר אין, וכנראה לא יהיה.

ההופעה היומית היוותה קלף חשוב מול המתחרים – שבועונים וירחונים – עד להקמת תחנות הרדיו היהודי, שגם הן ערערו את בסיס הצורך ביומון.

בימי זהרו מכר העתון כעשרת אלפים עותקים. לאחרונה, נותרו לו, בכל זאת, כ-1,500 מגויים וקוראים בקיוסקים: "למשל, יהודי אמריקני מבקר בפריז ומוצא עתון יידיש בקיוסק – כמובן שהוא קונה אותו...". כדברי ציפל.

כחמש מאות גיליונות הופצו במשך תקופה ארוכה ברחבי ברית המועצות לשעבר: "הנה, רק השבוע הגיע מאמר מד"ר ברמן בקייב...", אומר ציפל, ימים אחדים לאחר הופעת הגיליון האחרון. "כשגורבצ'וב החל לפתוח את השערים, אמרתי לראשי הסוכנות: תנו לי את הכסף שאתם מייעדים לשליח אחד ואני אשלח מאתיים עתונים. כך יידעו שם מה נשמע בארץ. עברית עדיין לא מדברים שם. יידיש עוד מדברים..."

ציפל, שהיה מראשי הקהילה היהודית בצרפת ועלה ארצה, יצא "בשליחות התנועה" לפריז ב-1972 כדי להציל את העתון, שעמד כבר אז בפני פשיטת רגל: "נסעתי לשנה ונשארתי 24 שנים." עד לפני שלוש שנים הודפס העתון בחדר הדפוס בבניין המערכת.

היומון האחרון בידיש בפריז נועל את שעריו / ניקולס וייל

"לה מונד", פריז, 26 ביוני 1996

מותו של "אונזער ווארט", היומון האחרון בידיש, צפוי בסוף חודש זה. יומון – גם אם תדירות הופעתו הצטמצמה במשך השנים לשלושה גיליונות בשבוע – שנאמניו, כשלושת אלפים עד ארבעת אלפים איש, כינו אותו בפשטות: "העתון היהודי". עתון שאותו העריכו קוראים יוצאי בסרביה, גליציה או פולין, ששורותיהם הידלדלו יותר ויותר, אך שהצליח, מאז נפילתה של ברית המועצות, בלי סובסידיה או סיוע מכל סוג שהוא, להגיע אל כ-400 עד 500 משפחות עד אוקראינה הרחוקה. עתון שקיומו הזכיר את רצון החיים הלא ייאמן של היהדות האשכנזית אחרי השואה, בפריז כמו גם בבואנוס איירס או בארצות הברית.

עתונות היידיש בפריז אחרי 1945 הפגינה זמן רב את חוסנה. עד לפני זמן קצר ניתן היה למצוא בצרפת שלושה ימונים בידיש, שהנציחו בדרכם המיוחדת את המחלוקות הפוליטיות של העולם היהודי המזרח אירופי שלפני 1939. שם דיברו בתערובת זו של גרמנית מימי הביניים, סלאבית ועברית, שעיצבה בסופו של דבר, שפה בפני עצמה.

אחד מימונים צרפתיים אלה, זה של הקומוניסטים, "נייע פרעסע", הפסיק להופיע רק ב-1993. כזה היה גם גורלו של יומון ה"בונד", המפלגה הסוציאל-דמוקרטית היהודית, "אונזער

שטימעל". "אונזער ווארט", שנוסד ב-1947 על ידי מרק ירבלום וישראל יפרויקין, החזיק מעמד קצת יותר זמן, למרות הזדקנותם של קוראיו והתמעטותם של עתונאיו. בפועל, אלה שהיו מסוגלים להשתמש בלשון היפה שנדרשה על ידי העורך והמו"ל ז'ק (יעקב) ציפל, פחתו עם השנים.

ניתן לחשוב שאריכות ימיו של "אונזער ווארט", שעוררה את התפעלותם של אמצעי תקשורת צרפתיים ואמריקניים, נבעה בחלקה מן ה"קר" הציוני שלו, עמדה שהפכה לקונצנזוס בקרב רוב הקהילה היהודית המאורגנת. "אונזער ווארט" ראה עצמו קרוב למפלגת העבודה בישראל והקדיש מקום נרחב לחדשות מישראל, כמו גם לאירועים קהילתיים. אבל אם תנועת העבודה לא הצליחה להחזיק בחיים את עתונה "דבר", שסגר את שעריו לפני שבועות אחדים, כיצד היתה יכולה להציל את פירסומיה בידיש בצרפת או בניו יורק (שם ה"יידישע קעמפפער", ביטאון תנועת העבודה הציונית, הודיע גם הוא על הפסקת הופעתו)? יומון היידיש האחרון על פני כדור הארץ עוצר, אפוא, את מהלכו, כביטוי חד למשבר המשולש של העתונות האידיאולוגית, של הציונות הסוציאליסטית ושל היידיש.

כמה סימנים צנועים של תחיית היידיש מופיעים בכל זאת. קתדראות אוניברסיטאיות קמות וצעירים חוזרים כדי ללמוד, פה ושם, את שפת דיבורם של סביהם. אך עבור אלה שהיתה זו שפת אמם, משמעות סופו של "אונזער ווארט" היא יותר בדידות בעולם שאין לו תחליף.

יומן פריזאי / אלכס דובאל סמית

"גארדיין", לונדון, 1 ביולי 1996

פקס שהגיע מקורא לא ידוע הרעיד את ליבו של ז'ק ציפל, בעת שניקה את שולחנו בסוף שבוע זה, לאחר שגמר להכין את גיליון הסיום של 'אונזער ווארט', היומן היידישאי האחרון בעולם.

"נשלחתי על ידי סבתי לקנות את 'אונזער ווארט' והיא הקריאה לנו בקול רם את תוכנו. היום קניתי את הגיליון האחרון," כתב הקורא האלמוני בן ה-46.

לציפל בן ה-84, אשר ערך את העתון בעל המגמה הציונית-שמאלנית מאז 1972 עד סגירתו ביום שישי החולף, המחיש פקס זה את המציאות החדשה, שהוציאה מכלל שימוש גם את שלוש מכונות הלייננטייפ המאובקות בחדר האחורי, שעתה הגיע זמן להישלח למגרש הגרוטאות.

"אין לי ספק - אנו נחסר," אומר ציפל, "אבל איננו יכולים להמשיך עם קוראים כה מעטים. ניסיתי להציל את העתון באמצעות הכנסת מחשבים ומעבר לפורמט של טבלואיד, במקום הפורמט הגדול, אך אין כנראה מה לעשות נגד העובדה הביולוגית ש-80% מקוראינו הלכו לעולמם."

בעוד הוא יושב במשרדו השומם שברובע ה-11 בפריז, מתרגם מר ציפל את כותרת העל המופיעה מעל ללוגו בגיליון האחרון: "לאחר 48 שנות קיום, הגיליון האחרון של 'אונזער ווארט' מופיע היום".

בתוך שמונת עמודי העתון, שמחירו שמונה פרנק [כחמישה שקלים] אפשר למצוא פרשנות על הבחירות הכלליות האחרונות בישראל, רשימה שנשלחה על ידי ד"ר ברמן, כתב העתון בקיבו,

אוקראינה, ותודה לציפל מאת אחד ממשתתפי העתון ב-35 השנה האחרונות.

מאמר הפרידה של מר ציפל מדבר על "כאב, עצב וצעד עמוק," ומוסיף: "כאשר היסטוריונים יבואו לכתוב את קורות העתונות היהודית שלאחר מלחמת העולם השנייה, 'אונזער ווארט' יתפוס בהן מקום חשוב וגאה."

במשך שנים, נאבק האיש שהיה זבן והפך לעורך נגד המציאות הדמוגרפית המאיימת שהביאה לכך שמערב אירופה הולכת ומאבדת את קוראי היידיש שלה, ששרדו את היטלר ואת סטלין. בעמודי "אונזער ווארט" הופיעו הודעות פטירה במספר גדול בהרבה ממודעות ברכה לבר מצווה.

בשבוע האחרון, כאשר "אונזער ווארט" הופיע למעשה לא מדי יום אלא רק שלוש פעמים, היתה התפוצה מתחת ל-2,000 עותקים. ב-1939 היו פני הדברים שונים ויידיש היתה שפתם של 11 מיליון יהודים במרכז אירופה ומזרחה. שישה מיליון מהם הושמדו בשואה. בברית המועצות, סטלין העדיף את היידיש על פני העברית מסיבות תעמולתיות, אולם אחרי 1948 הוא דיכא גם אותה.

מר ציפל דוחה את הטענה שהיידיש - שנודעה כבר במאה ה-13 - נמצאת בסכנת כליה. "יש לנו סופרים גדולים, כמו יצחק שבביס זינגר, חתן פרס נובל לספרות, משוררים ומחזאים. ההיסטוריה מתקדמת לא פעם במעגלים והיידיש לעולם לא תמות. בישראל ובארצות הברית ישנם שבועונים וירחונים ונעשים מאמצים לשמר את שפת היידיש. זוהי שפה בין לאומית הקיימת בכל אחת מהיבשות. צריך להיות מטורף כדי לתת לה לגווע."

<p>"NOTRE PAROLE" "UNZER WORT"</p> <p>10 RUE DU TRANQUILLISER 75011 PARIS Tel : 43 53 74 75 Fax : 43 53 51 94</p> <p>תל אביב - מאונזער ווארט</p> <p>10 rue du Tranquilliser (1000) 43 53 74 75</p> <p>פריז 8 P מאונזער ווארט</p>	<h1>אונזער ווארט</h1>	<p>פריז - פריז נומבר 1996 10 אב תשנ"ו</p>
<p>פריז - פריז</p>		
<p>היינט דערשיינט דער לעצטער נומער פון "אונזער ווארט" נאך 48 יאר עקזיסטענץ</p>		

כותרת העתון ב-28 ביוני 1996: "היום מופיע הגיליון האחרון של 'אונזער ווארט' לאחר 48 שנות קיום"